

Egy Ady vezérvers története

PAPP IVÁNNÉ

Nemrégiben Ady kéziratok, levelek s dokumentumok nagy mennyisége került — Ady Lajosné rokonságán keresztül — a Petőfi Irodalmi Múzeum birtokába. Ilyen jelentős kéziratosságot örvendetesen gazdag felbukkanása esetében is van azonban jogosultsága annak, hogy kisebb terjedelmű Ady szövegközlést adjunk a további kutatás elé, főképpen, ha eddig nem ismert Ady versről van szó.

Egy ismeretlen Ady vers áll előttünk a *Minden Titok Verseiből* első kiadásának tördelt korrektúrájában. Ismeretlen, mert Ady a vers jelentős részét, hat versszakot törölt a korrektúrában, csupán az elsőt hagyta meg ezzel az utasítással: „Tehát csak az első versszak tartandó meg, vezérversnek, a többi elmarad! Ady.” Az első versszak mellé pedig ezt jegyezte: „Talán a középre teendő!”

Ady törlése ellenére nem érezzük kegyelelsértőnek a közlést, ha azt mint a műhelymunka jobb megértését szolgáló adalékot tekintjük: Ady megírta a hét versszakot, felvette a kötetbe, a kötet élére s átengedte — nyilván — az első korrektúrában. A vers eredetileg így hangzott:

Bajvívás volt itt: az ifju Minden
Keresztül döfte Titok dárdával
Az én szívemben a Halál szívét,
Ám él a szívem és él az Isten.

Már tudom én jól, hogy halál nincsen
S hogy semmi sincsen, mi nem hasonló,
Fakasztó csók és fakadt szerelem:
Isten és Titok dult ereinkben.

Cserzett, agg szívvel várok most itt lenn.
Titokra lesve, látnivalóra,
Éreznivaló, új valamire,
De már tudom: a Titok = az Isten.

Minden: Titok és jaj, minden: Isten,
Bele lehetne ebbe pusztulni,
De, brávo, ugyse önként pusztulunk
S nincs olyan Titok, ami segít sen.

Életemnek sok nagy gyász-inségít sem
Sorolom föl, mert: istenek voltak,
Örömem, kínom Isten egyaránt:
A Minden-Titok = a Minden-Isten.

Amit rámbíztak, hűséggel vittem
 És csak most látom: nincs különbözőség,
 Minden csak: egy volt, minden: kényszerű,
 Miben csak hittem avagy nem hittem.

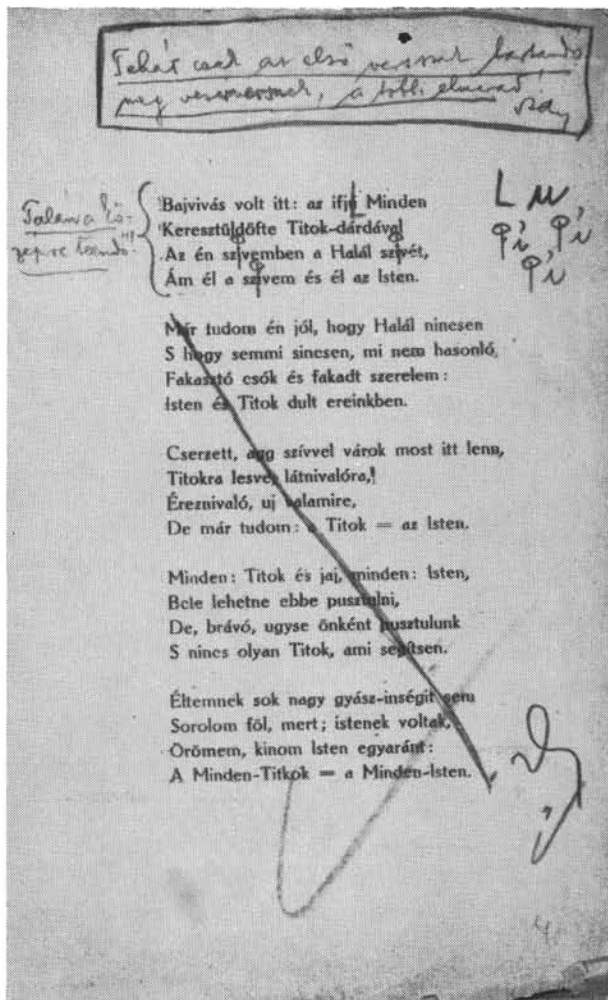
Nem is lesek már; csak lengek itt lenn,
 Hiszen ők eggyek: Élet s Halál Ur,
 Olyan eggyek ők, oly nagyszerűek:
 Isten és Titok, Élet és Minden.

Kétségtelen: *Ady* biztos érzékkel törölte a hat strófát. Nemcsak, hogy sokkal hatásosabb a tömör, ki nem bontott, egyetlené lett első versszak, hanem a törölt versszakok lazább, itt-ott ismétlődő gondolatainak megformálása nem is ér fel a nagy versekhez. Nem egészen méltatlan *Ady*hoz, egy-egy sora az olvasó emlékezetében összecseng más *Ady* versekkel, éppen a *Minden Titkok Verseiből* némely darabjával.

Ami pedig a vezérvers környezetét illeti: ezt a korrektúra kötet¹ együtt vásároltuk meg egy másik *Ady*-verskötet nyomdai törölt levonatóval, a *Vér és Arany* harmadik kiadásának korrektúrájával.² Mindkét darabban *Ady* saját kezű javításai, törlései és megjegyzései találhatók. A javítások némelyike értelem-módosító; pl. a *Havasok és Riviéra* utolsó sorai a korrektúrában így hangzanak:

„Hegy bajtársak, egy szép
 [napon
 Mi lenne, ha meglátogat-
 [nánk?"]

Lehetséges, hogy a nyomdai hibás olvasat visszajavítása, mikor *Ady* helyesbít: „... mi lenne, ha lelátogatnánk?” Vagy egy másik helyen: a *Mindent másképpen szeretnék* címében a korrektúralevonatban „máskép” olvas-

ható, mint a vers utolsó szakaszában is; *Ady* a címben egy szótaggal megtoldja. A legtöbb javítása magánhangzók hosszú, illetve rövid voltát rögzíti, prozódiai okokból különös gondossággal. Egész verseket nem idézhetünk itt, csupán jelzés-ként adunk mindkétfajta javításra néhány kiragadott példát: *úgy, amíg, vig, gyí, pírral, szívem, vidáman, hírrel, sírással, másrészt: szomorú, fiu, fiut, ifju, ugye, hull, koszoru, ujjongtam, betüket, betüben, csengettyüzni* — és így tovább. Az *Ady*-verstan kutatóira vár a továbbiakban az adott verssorokban indokolt javítások végigvizsgálása. Ugyancsak a kritikai kiadás előkészítőinek feladata lesz, hogy elemezzék a fent közölt hat *Ady*-strófát. Figyelmet érdemel az időpont is, mely itt — nyomdai dátumbélyegzők jóvoltából — pontosan megadott: a *Minden Titkok Verseiből* tördelt levonata 1910. december 8- és 9-én ment ki a nyomdából; a visszaérkezés kelte december 14- és 15-e. — Itt kell megjegyeznünk, hogy a másik kötet, a *Vér és Arany* harmadik kiadása — szintén figyelemre méltó bejegyzéssel a kötet élén — ugyanez év novemberének negyedik és tizedik napja közt került korrektúrára. A továbbiakban is együttmaradt, úgy látszik, e két kötet levonata, egyelőre nem tudjuk, kinek a kezében, mindenesetre az *Ady* versek tisztelője lehetett, ha gondosan őrizte és ugyancsak együtt adta tovább három év múlva. Erről mindkét kötet belső borítójának felső széléhez közel gondos tulajdonosi bejegyzés tudósít, egyformán: „*Bakonyi István tulajdona 1913. nov. 30.*”

A nevet ismeri *Gulyás* Pál írói lexikona:³ *Bakonyi* István Felsőnyéken, 1892-ben született, vegyészmérnöki oklevelét Budapesten, 1919-ben szerezte meg. Az *Ady*-korrektúrák megszerzése idején tehát 21 éves volt, azt azonban nem tudjuk, ez időben mivel foglalkozott. Fordításai az ido nemzetközi nyelvre 1917-től kezdve egymás után jelennek meg, többek közt *Freud*, *Szabó* Ervin munkái, s *Karínthytól* pedig a *Capillária*. Értésülünk arról is, hogy később az ido nemzetközi nyelv egyesületének alelnöke lett. *Gulyás* legfrissebb bibliográfiai adata lexikona megjelenéséhez képest tíz esztendő, 1929-ből való, azonban támaszkodik a British Museum katalógusának 1934. évi IX. kötetére is. Befejezésül azt mondja *Gulyás Bakonyi* Istvánról: 1928-ban Budapesten élt. Mindezekből nyilvánvaló: utóbb már nem. Nyilvánvalóan ezért nem szerepel *Bakonyi* évtizedeken át az Országos Széchényi Könyvtár katalógusaiban. Csak az újabb, külföldi hungaricum-gyűjtő tevékenység eredményeképp találunk egy nemzetközi nyelvekkel foglalkozó tanulmánykötetet, ennek függelékében olvasható *Bakonyi* egy dolgozata.⁴ A kiadvány a szerzők neve mellett pontosan feltünteti az egyetemet, a tanszéket illetve intézetet és a tudományos grádust; ebben az esetben így szerepel a szerző: „Dr. ing. Stefano *Bakonyi*, Bordighera.” Tehát nyilvánvalóan egy már visszavonult, de a nemzetközi nyelvekkel foglalkozó körökben számon tartott idős tudósról van szó.

A két korrektúra-kötetet egy budapesti lakostól vásároltuk meg 1961 tavaszán. Mindkét kötetet külföldi kiadók egy-egy nyomtatvány-borítékjába csomagolva vettük birtokunkba, a cégek által *Bakonyi* nevére, Bordigherába címezve. Az *Ady*-korrektúrák tulajdonosi bejegyzésével azonos gondos kézírás tünteti fel a két kötet pontos adatait. A két korrektúra útját tehát csupán 1910 és 1913 közt nem ismerjük — nyomon követhetjük azonban 1913-tól s látjuk, hogy közgyűjteménybe jutásáig, majd félszázadon s talán fél Európán át megszakítatlanul egy értő tulajdonos kezében voltak. Utóbb kiderült, *Bakonyi* István azzal a megbízással juttatta el az *Ady*-emlékeket ismerőséhez, hogy hozza a Széchényi Könyvtár Kézirattárába. Megilletődve és hálával fogadjuk a két kötetet itthon. Egy-egy

Ady-kézirat sohasem tekinthető csupán emlékanyagnak, még ismert vers sem — s láttuk —, a sok saját kezű javításnak is van mondanivalója az irodalomtörténet számára. Az pedig, hogy a hetvenedik éve felé közeledő egykori tulajdonos a kéziratokat visszajuttatta Budapestre, sokkal több egy kegyeleti gesztusnál. Majd fél-évszázaddal *Ady* Endre halála után egy ismeretlen *Ady*-vers, ami eddig nyilvánosságra nem került, bár 55 éve már nyomdában volt, olyan esemény, mely okvetlen *Ady* soraira utal: „Örök virágzás sorsa már az enyém, Hiába törnek életemre, Szent, mint szent sír, s mint koporsó, kemény, De virágzás, de Élet és örök.”

Jegyzetek

1. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára Oct. Hung. 1732.
2. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára Oct. Hung. 1731.
3. Gulyás Pál: *Magyar trók élete és munkái* I. 1098. h. Bp. 1939.
4. Monmerot-Dumaïne, M.: *Précis d'interlinguistique générale*. Paris 1960.

Die Geschichte eines Mottogedichts von Endre Ady

M. PAPP

Die Verfasserin bespricht in ihrem Artikel die Umstände des Erkaufens zweier Korrekturbände von *Ady* durch die Handschriftensammlung der Nationalbibliothek Széchényi und gibt Angaben über die Vorbesitzer der Bände, ferner informiert sie uns durch Beispiele über die Charakteristik der Korrektur des Dichters. Die Verfasserin publiziert ein unbekanntes Gedicht von *Ady*, aus welchem der grösste Teil, sechs Strophen, vom Dichter selbst aus dem Umbruch der ersten Ausgabe seines Gedichtbandes *Minden Tűköt Verseiből* gestrichen wurde. Der Dichter liess nur die erste Strophe zum Motto seines Gedichtbandes.